

Οι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Πρόλογος

Όλοι γνωρίζουμε πως οι μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας υπήρξαν θεοφώτιστοι, πνευματοκίνητοι. Συχνά όμως το λησμονούμε και προσπαθούμε ν' αντιμετωπίσουμε προβλήματα θεολογικά και εκκλησιαστικά, δηλαδή προβλήματα ζωής και απώλειας πνευματικής, μόνο με τις δικές μας δυνάμεις. Αυτές οπωσδήποτε οφείλουμε να τις ενεργοποιούμε, αλλά δεν αρκούν

για να φθάσουμε σε ορθό και δημιουργικό αποτέλεσμα, στην αλήθεια.

Εδώ ακριβώς οι μεγάλοι Πατέρες έγιναν για τους αιώνες όλους και για μας δάσκαλοι. Μας έδειξαν ότι για να δημιουργήσουμε κάτι αληθινό, για ν' απαντήσουμε ορθά σ' ένα ζήτημα της εποχής μας, πρέπει να δεχθούμε και να βιώσουμε ό,τι πριν από μας δημιούργησαν με τον φωτισμό του αγίου Πνεύματος οι θεολόγοι Πατέρες.

Αυτός είναι ο λόγος πού μελετάμε και αναλύουμε τους Πατέρες. Όντας πνευματοκίνητοι, ό,τι για την αλήθεια και την σωτηρία του ανθρώπου είπαν, και μας άφορα και πρέπει ν' αποτελεί βάση και σημείο εκκινήσεως της δικής μας προσπάθειας.

Ποίοι είναι;

Πατέρες και Διδάσκαλοι είναι όσοι διακρίθηκαν για την αγιότητα, την οσιότητα, τη διαποίμανση και τη διδασκαλία των πιστών. Ενωρίς, η Εκκλησία ξεχώρισε λίγους από τους πολλούς αυτούς Πατέρες και τους ονόμασε Πατέρες και Διδασκάλους. Με τον όρο αυτό ένωσε δύο εξαιρετικής σημασίας λειτουργήματα σ' ένα πρόσωπο, το οποίο έτσι έλαβε την πρώτη θέση στους κόλπους της. Τα λειτουργήματα αυτά είναι:

α) Του Ποιμένα λειτουργοί, πού αναγεννά και κατευθύνει πνευματικά τους πιστούς, πού τους συνδέει με το Σωτήρα Χριστό δια του Αγίου Πνεύματος, πού κηρύττει το Ευαγγέλιο και τελεί τα Μυστήρια της Εκκλησίας (αν και υπάρχουν περιπτώσεις πού ελλείπει Ιερωσύνης δεν τελούν τα Μυστήρια, όπως ο Διάκονος Εφραίμ ο Σύρος).

β) Του Διδασκάλου - θεολόγου, πού έχει το ειδικό χάρισμα -και αρά το ειδικό προνόμιο και την ευθύνη- να διδάσκει και να ερμηνεύει στους πιστούς την αλήθεια του Θεού, πού προπαντός έχει το χάρισμα ν' αντιμετωπίζει αυτός κατεξοχήν τα μεγάλα προβλήματα και τις ισχυρές θεολογικές κρίσεις στην Εκκλησία.

Οι Πατέρες και Διδάσκαλοι, διακρινόμενοι στη συνείδηση της Εκκλησίας από τους αναρίθμητους πατέρες, χαρακτηρίζονται Θεόκριτοι, θεόπνευστοι (αυτοί και τα έργα τους), φωστήρες εν κοσμῷ, ἐγκριτοί πατέρες κλπ. Η εξαιρετική τιμή στους Πατέρες και Διδασκάλους δεν σημαίνει και ότι υποτιμούνται οι σπουδαίοι ποιμένες, όπως ο ἅγιος Σπυρίδων, και οι θεόπτες ασκητές, όπως ο Μέγας Αντώνιος. Αυτοί χαριτώθηκαν σε θαυμαστό βαθμό και είχαν πλούσιο ἔργο και θείες εμπειρίες, αλλά δεν τους δόθηκε το χάρισμα του λόγου, για να ἔχουμε θεολογία-διδασκαλία, με την οποία να τραφεί το πλήρωμα της Εκκλησίας και με την οποία να λυθούν μεγάλα προβλήματα πίστεως.

Τους Πατέρες και Διδασκάλους διακρίνουμε ακόμα από τους πολλούς εκκλησιαστικούς συγγραφείς, πού ἔδρασαν στην Εκκλησία και συνέταξαν πολλά κείμενα, τα ὅποια ὄμως, παρά την χρησιμότητα τους, δεν αναδεικνύουν τους συγγραφείς τους σε Πατέρες και Διδασκάλους. Οι Πατέρες και Διδάσκαλοι προϋποθέτουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, πού συνοπτικά είναι τα εξής: α) αποδοχή, πλήρης βίωση και αυθεντική ἔκφραση της παράδοσης και του ἠθους της Εκκλησίας, β) κατεξοχήν φωτισμός του ἁγίου Πνεύματος για την ἔκφραση θεολογικά αυξημένης και ευρύτερης εμπειρίας της (αυτῆς πάντοτε) ἀλήθειας, πού ἔχει δηλωθεί στην Παράδοση (Γραφή και προγενέστερη από κάθε Πατέρα κυρωμένη Θεολογία), γ) αποφασιστική συμβολή -με την ἔκφραση της θείας εμπειρίας- στην υπέρβαση θεολογικής κρίσεως πού συγκλονίζει σε συγκεκριμένη εποχή την Εκκλησία και πού ἄφορα στην ἀλήθεια, και ἄρα στη σωτηρία. Ὅσοι εκκλησιαστικοί συγγραφείς δεν ἔχουνε τα παραπάνω χαρακτηριστικά, τιμώνται και μελετώνται, αλλά δεν προβάλλονται στη ζωή και το φρόνημα της Εκκλησίας, ὅπως συμβαίνει με τους λίγους Πατέρες και Διδασκάλους, μολονότι στοιχεία των

δεύτερων βρίσκονται στους πρώτους, αλλ' όχι πάντοτε. Γενικά οι πολλοί εκκλησιαστικοί συγγραφείς κινούνται στα πλαίσια πού δημιούργησαν για πρώτη εκάστοτε φορά οι Πατέρες και Διδάσκαλοι ως μεγάλοι θεολόγοι με την καθοδήγηση του αγίου Πνεύματος. Δυνατό βέβαια να κινούνται και αντιθετικά, δηλαδή να επιχειρούν ανατροπή, φαλκίδευση ή παραμερισμό της θεολογίας των Πατέρων και Διδασκάλων, οπότε έχουμε συγγραφείς κακόδοξους ή συγγραφείς (ανώνυμους) απόκρυφων έργων, τα οποία δεν εξέφραζαν το φρόνημα της Εκκλησίας και τα όποια στον Β' και Γ' αιώνα υπήρξαν πάμπολα.

Οι αφορμές πού οι πατέρες έγραψαν τα κείμενα τους, υπήρξαν οι εξής ανάγκες της Εκκλησίας και των μελών της: Το Κήρυγμα, το όποιο ασκώντας θεολογούσαν, ερμήνευσαν τον λόγο του Θεού και τις Γραφές γενικά για οικοδομή των πιστών. Η φανέρωση της αλήθειας και η αντίκρουση της κακοδοξίας. Ένεκα ποικίλων αμφισβητήσεων και κακοδοξιών οι Πατέρες θεολογούσαν για να φανερώνουν την όντως αλήθεια και να καταδείχνουν έτσι το ανέρειστο και το αντιπαραδοσιακό των ποικίλων αιρετικών διδασκαλιών. Η έκφραση θείων εμπειριών, τις όποιες βίωσαν κατεξοχήν όσοι αγωνίζονταν πνευματικά και όσοι χαριτώνονταν εξαιρετικά από το Θεό αυτοί κατέγραψαν τις θείες εμπειρίες τους, και έτσι έχουμε τα ασκητικά-νηπτικά (μυστικά) έργα. Η διατήρηση της μνήμης. Για να περισώσει τη μνήμη προσώπων και γεγονότων, η Εκκλησία μέσω συγγραφέων επωνύμων ή ανωνύμων, κατέγραφε αυτά και τα αφορώντα σ' αυτά (Συναξαριστικά, ιστορικά, αγιολογικά έργα). Η λατρεία και η δοξολογία του Θεού.

Οι Πατέρες θεολογούν με το φωτισμό του αγίου Πνεύματος

Το έργο κυρίως των Πατέρων και Διδασκάλων στις καίριες και πρωτότυπες στιγμές τους, συντελέστηκε με ιδιαίτερο φωτισμό του αγίου Πνεύματος. Γι' αυτό η Εκκλησία στις καίριες στιγμές της πατερικής θεολογίας, την οποία γενικά χαρακτηρίζει ιερή Παράδοση, αποδίδει κύρος και σημασία ίση με εκείνη πού αποδίδει στην Αγία Γραφή, προπαντός όταν έχει κυρώσει την Θεολογία αυτή με Σύνοδό της, και μάλιστα Οικουμενική.

Η θεία αλήθεια, ο Τριαδικός δηλαδή Θεός και το έργο του για την σωτηρία του ανθρώπου, φανερώθηκε προοδευτικά: Νόμος, Προφητεία, Ευαγγέλιο, Πεντηκοστή και εξής. Την πρόοδο αυτή ο Γρηγόριος θεολόγος χαρακτηρίζει "μεταθέσεις βίων" και "σεισμούς". Το τελευταίο στάδιο αρχίζει με την Πεντηκοστή, πού συνεχίζεται στον χώρο της Εκκλησίας (Χρυσόστομος, ΡΟ 50, 454 εξ.). Θεωρείται μάλιστα το

στάδιο τούτο, η οδηγητική δηλ. και φωτιστική δράση του άγ. Πνεύματος στην Εκκλησία, σαν “ελπίδος συμπλήρωσις” (Γρηγόριος Θεολόγος, PG 36, 456AB), διότι “θαυματουργεί και την τελείαν εισάγει γνώσιν” (Χρυσόστομος, PG 59, 424). Ο Κύριλλος “Αλεξανδρείας μάλιστα εκφράζεται σαφέστερα επάνω στο θέμα και γράφει ότι “ου κατέληξεν αποκαλύπτων ημίν ο Μονογενής” (PG 74, 576), επεξηγώντας φυσικά στην συνέχεια ότι το φωτιστικό έργο του Πνεύματος είναι και του Κυρίου. Η βεβαιότητα των Πατέρων για τον αποκαλυπτικό χαρακτήρα της θεολογίας τους, ως οφειλόμενης στο άγ. Πνεύμα, στηρίζεται στους λόγους του Κυρίου, πού είναι και οι “αποχαιρετιστήριοι” προς τους μαθητές του:

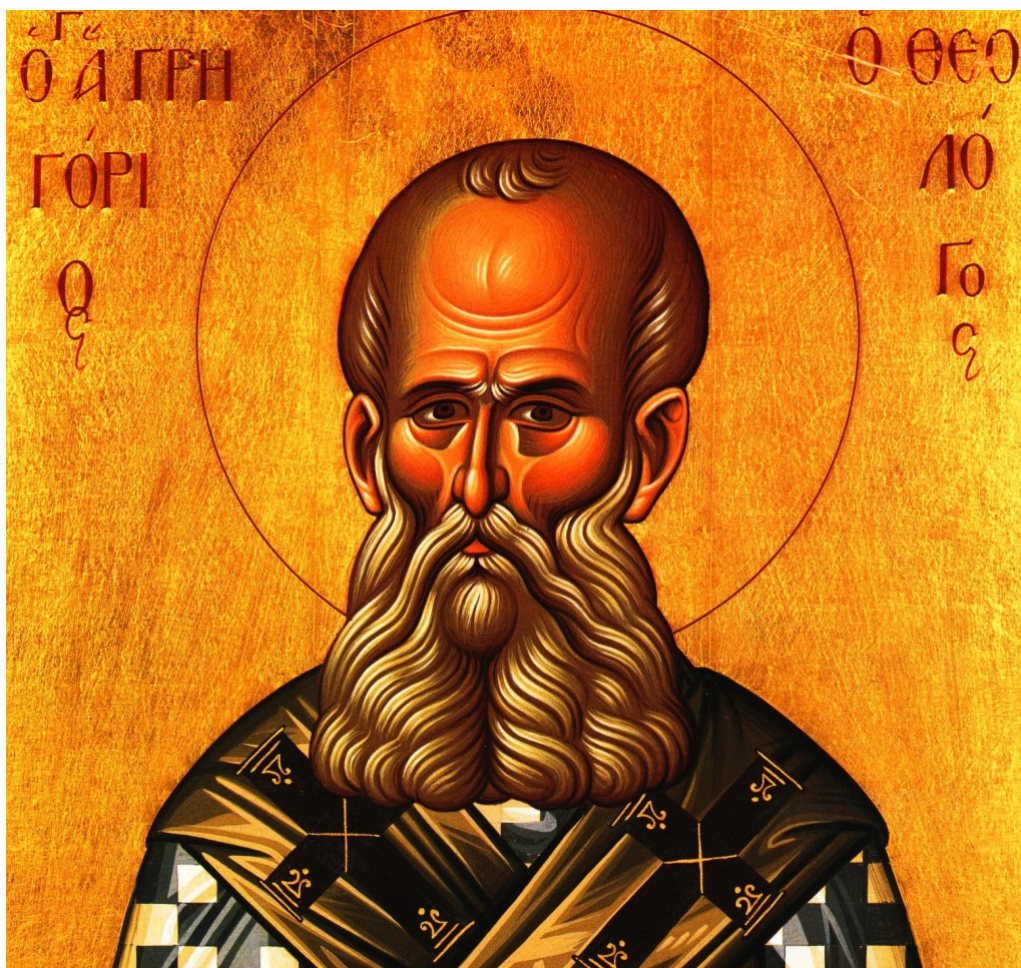
“Ταύτα λελάληκα υμίν παρ’ υμίν μένων ο δε Παράκλητος, το Πνεύμα το άγιον, ο πέμπει ο Πατήρ εν τω ονόματι μου, Εκείνος υμάς διδάξει πάντα και υπομνήσει υμάς πάντα α είπον υμίν” (Ίωάν. ίο ‘ 25-26).

“Έτι πολλά έχω λέγειν υμίν, άλλ’ ου δύνασθε βαστάζειν άρτι, όταν δε έλθη Εκείνος, το Πνεύμα της αληθείας, οδηγήσει υμάς εις πάσαν την αλήθειαν” (Ίωάν. ιστ’ 12-13).

Η τομή πού οι λόγοι αυτοί κάνουν στο πρόβλημα της φανερώσεως της αλήθειας, είναι βαθιά και αποτελεί σταθερό θεμέλιο προς αξιολόγηση της πατερικής προσφοράς σχετικά με την αλήθεια. Σύμφωνα με τους λόγους αυτούς και την ορθή πατερική κατανόηση τους, ο Χριστός είχε και άλλους λόγους να ειπεί και άλλες διδασκαλίες να δώσει στους μαθητές, πού δεν είπε και δεν έδωσε. Ο Παράκλητος, το άγιο Πνεύμα, θα οδηγούσε σ’ ολόκληρη την αλήθεια, θα δίδασκε τα πάντα (όσα είναι αναγκαία).

Το έργο του Παρακλήτου δεν προϋποθέτει ατέλεια στην αποκάλυψη του Κυρίου. Ο Ίδιος άλλωστε είναι ο ενανθρωπήσας Θεός και είναι η αυτοφανέρωση της αλήθειας. Άρα η αποκάλυψη της αλήθειας στο πρόσωπο του Χριστού είναι και γνήσια και τέλεια. Μπορούμε όμως να πούμε ότι ο Χριστός, πού είναι η αλήθεια, εξαντλήθηκε; Εξαντλείται η άπειρη αλήθεια; Ασφαλώς όχι. Έτσι, αυτοαποκάλύπτεται ο Θεός εν Χριστώ για τη σωτηρία μας, διδάσκει για το πρόσωπο Του ό,τι εξασφαλίζει την σωτηρία στον άνθρωπο, επιτελείται η επίγεια οικονομία του Χριστού. Όμως, οι συζητήσεις για Τριαδολογία ή Χριστολογία απέδειξαν ότι, ενώ οι πιστοί έχουν την σώζουσα αλήθεια Χριστός, χρειαζονταν βαθύτερη κατανόηση αυτής, ώστε να απαντήσουν στην κακοδοξία λ.χ. του Αρείου, όπως με το φωτισμό του Πνεύματος έπραξε ο Μ. Αθανάσιος κατά τον Θεολόγο Γρηγόριο. Αποτελεί ανυπέρβλητο μυστήριο το ότι, ενώ μετέχουμε στον Χριστό, δε γνωρίζουμε σε άπειρο βαθμό την άπειρη αλήθεια Χριστός. Μετά από αυτά προσεγγίζουμε καθαρότερα το πνεύμα της υποσχέσεως του Κυρίου σχετικά με την αποστολή του Παρακλήτου να οδηγήσει σ’ ολόκληρη την αλήθεια και να διδάξει τα

πάντα. Έτσι εξηγείται και η προοδευτική προβληματική στους κόλπους της Εκκλησίας σχετικά με το πρόσωπο του Χριστού, μολονότι και ο ίδιος ο Χριστός μίλησε περί Εαυτού και οι Απόστολοι έγραψαν εξηγώντας το έργο Του. Πρώτα δημιουργείται το θέμα της τριαδολογίας. Έπειτα συζητείται το είδος της σχέσεως των θείων προσώπων, τότε το αγ. Πνεύμα οδήγησε στην αλήθεια ότι ο Χριστός πού είναι Υιός του Πατρός, είναι ομοούσιος, έχει την αυτή φύση και είναι ισοδύναμος προς τον Πατέρα. Αργότερα θα τεθεί το πρόβλημα της σχέσεως των δύο φύσεων του Χριστού. Και αφού λυθεί και τούτο, θα συζητηθεί η σχέση των ενεργειών των δύο φύσεων του Χριστού.

Την προοδευτικά αυτή μεγαλύτερη κατανόηση της αληθείας πραγματοποιεί το άγιο Πνεύμα, χρησιμοποιώντας ορισμένα μέλη της Εκκλησίας, τα όποια έτσι γίνονται Πατέρες και Διδάσκαλοι.

Μετά απ' όσα εκθέσαμε, προβάλλει το ερώτημα: τι είναι η θεολογική προσφορά των Πατέρων, ή μάλλον τί είναι η αλήθεια πού εκφράζουν σαν μεγαλύτερη κατανόηση της αληθείας πού ήδη έχει δηλωθεί στην Γραφή και στην Παράδοση; Κατ' αρχήν, αφού πρόκειται για περαιτέρω κατανόηση, δεν έχουμε νέα αλήθεια. Αυτό αποκλείεται. Ο άγιος Ειρηναίος, πού μιλάει για το τί μπορεί να προσφέρει επιπλέον ("πλείον", "πλέον") ο καλός θεολόγος, σημειώνει εμφαντικά ότι δεν

φέρνει νέο Χριστό ή άλλο δημιουργό Θεό, αλλά κατά κάποιο τρόπο εισέρχεται βαθύτερα στις αλήθειες αυτές κι επεξεργάζεται θέματα της Θείας Οικονομίας, δίνοντας απαντήσεις στα προβλήματα που γεννιούνται σε όσους ζουν τις παραπάνω αλήθειες. Αφού, επομένως, δεν έχουμε νέα αλήθεια, πρόκειται περί διασαφήσεως ή ερμηνείας της υπάρχουσας.

Στον Β' Θεολογικό του Λόγου, που αποτελεί θαυμάσια εισαγωγή στο λειτούργημα της θεολογίας, ο αγ. Ερηγόριος ο Θεολόγος προσγράφει στο άγιο Πνεύμα τον ρόλο του "εμπνεΐν" και στον "Λόγο εις την Πεντηκοστήν" παρακαλεί: "παρέστω μοι το Πνεύμα και διδότω λόγον" (PG 36, 436 και 172 AB. Πρβλ. PG 35, 1121C - 1124D) σχετικά με το ότι είναι το ίδιο το άγιο Πνεύμα. Πίστευε δηλ. ότι δεν μπορούσε να θεολογήσει χωρίς να έχει στο ιερό τούτο έργο επίκουρο κατά τρόπο συγκεκριμένο το αγ. Πνεύμα. Εκείνος που θεολογεί με τις προϋποθέσεις αυτές, δεν πρόκειται βέβαια να λάβει εμπειρία της αληθείας στην απειρία της, δε θα γνωρίσει "το πάν", την αλήθεια σ' ολόκληρο το βάθος και το εύρος της, αλλά θα επιτύχει απλώς "πλέον", περισσότερο, εκείνου που πέτυχε "άλλος" στην Παράδοση της "Εκκλησίας (Λόγος Λ, PG 36, 125BC). Ο θεολόγος δε αυτός, που πετυχαίνει στο χώρο της αληθείας "το πλέον", καλείται από τον Γρηγόριο "άριστος" και είναι απόλυτα το ιερό πρόσωπο, το όποιο και ή όλη Εκκλησία ονομάζει Πατέρα και Διδάσκαλο.

Άρα η συμβολή του Πατέρα και Διδασκάλου της Εκκλησίας είναι προσθήκη εμπειρίας (και άρα γνώσεως) της αληθείας. Η Εκκλησία δηλαδή, προκύπτοντας μέσω του Διδασκάλου της στην χαρισματική γνώση της αληθείας, έχει και ζει κάποτε-κάποτε το φαινόμενο της αυξήσεως όχι της αληθείας, αλλά της εμπειρίας της αληθείας. Η ίδια η αλήθεια ούτε αυξάνει ούτε μικραίνει, διότι είναι ταυτόσημη με την θεία πραγματικότητα. Εκείνο που μόνο μπορεί να συμβεί, είναι να ικανωθεί ο άνθρωπος για ευρύτερη εμπειρία της αληθείας. Με τον τρόπο αυτό έχουμε, ανάλογα με τα εμφανιζόμενα προβλήματα κατά καιρούς, "συμπλήρωση" της εμπειρίας μας από την αλήθεια. Στην συνήθη όμως θεολογική ορολογία, αλήθεια ονομάζουμε και την θεία πραγματικότητα καθεαυτήν και την εμπειρία της ή την γνώση της. Τούτο προκαλεί σύγχυση και παρεξηγήσεις. Εμείς θέλουμε να κάνουμε σαφές ότι στους Πατέρες, που πραγματικά αυξάνουν την διδασκαλία - Παράδοση της Εκκλησίας, έχουμε μόνο προσθήκη εμπειρίας και γνώσεως της αληθείας, σύμφωνα με όσα σχετικά εξήγησε ο Μ. Βασίλειος, αντιμετωπίζοντας την ίδια παρεξήγηση:

Στην Εκκλησία δεν πρέπει να προσθέτουμε αλήθειες, άλλ' ούτε και δόγματα "εκτός του εκ προκοπής τίνα αύξησιν επιθεωρείσθαι τοις λεγομένοις, όπερ ουχί μεταβολή εστίν εκ του χείρονος προς το βέλτιον, αλλά συμπλήρωσις του λείποντας κατά την προσθήκην της γνώσεως" (Μ. Βασιλείου, Επιστολή 223,5 Προς Ευστάθιον PG 32,

829B).

Η προκοπή και η αύξηση, για τις οποίες μιλάει εδώ ο Μέγας Βασίλειος, είναι αποτέλεσμα εισόδου στο “απόθετον κάλλος” του γράμματος της Γραφής εξηγεί ο Γρηγόριος θεολόγος, (PG 36, 156CD) ή στο “κεκρυμένον” πλούτο της Γραφής (Χρυσόστομος, PG 54, 535). Οτιδήποτε όμως αυθεντικό για την θεία αλήθεια είπαν οι Πατέρες και Διδάσκαλοι, οφείλεται στον φωτισμό του αγίου Πνεύματος, και γι’ αυτό αποτελεί πίστη μας και φρόνημα μας και ήθος μας.

Οι Πατέρες και το θύραθεν πνευματικό περιβάλλον

Η σχέση των Πατέρων με το πνευματικό περιβάλλον της εποχής τους υπήρξε φυσική και διακριτική. Φυσική, διότι ανέπτυξαν τον τρόπο σκέψης, τις δομές και τις αντιλήψεις της εποχής και χρησιμοποίησαν όλα τα στοιχεία αυτά ως μέσο περιγραφής κατανόησης της αποκαλούμενης αλήθειας, ως μέσα και αφορμές

εκφράσεως της θεολογίας τους. Διακριτική, διότι είχαν (ιδίως οι μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι) συνείδηση της ιδιαιτερότητας τους και της ουσιαστικής ετερότητας της θύραθεν γενικά σκέψης (φιλοσοφίας, ηθικής κλπ) και της αλήθειας της Εκκλησίας. Έτσι, μιλούσανε την γλώσσα της εποχής τους, για να κατανοούνται, αλλά δεν συνέχεαν ελληνική φιλοσοφία και θεολογία, δεν νόθευαν την αλήθεια του Θεού. Η διακριτικότητα των Πατέρων έναντι του πνευματικού τους περιβάλλοντος, πού ήταν κυρίως η ελληνική κλασική φιλοσοφία και παιδεία γενικά, ο ρωμαϊκός κόσμος, ο Ιουδαϊσμός, ο Γνωστικισμός, ο Νεοπλατωνισμός, οι πολιτικές αντιλήψεις του Βυζαντίου, ο μεσανατολικός θρησκευτικός κόσμος και οι παντός είδους κοσμολογικές αντιλήψεις, οδήγησε τους Πατέρες σ' έναν εκλεκτικισμό. Άνετα δηλαδή χρησιμοποιούσαν στοιχεία απ' όλα τα παραπάνω πνευματικά δημιουργήματα, χωρίς προκαταλήψεις και αποκλειστικότητες. Απέκλειαν μόνο το εσώτατο στοιχείο τους, είτε ήτανε φιλοσοφικό είτε κοσμολογικό ή ήθικιστικό.

Οι Πατέρες και οι ιδιαιτερότητες τους

Οι Πατέρες διακρίνονται μεταξύ τους για πολλούς λόγους. Και πριν απ' όλα, διακρίνονται ως τον Η' αι. σε Έλληνες (καταγωγής φυλετικής και παιδείας), Λατίνους (Γάλλους, Ιταλούς, Ισπανούς Ιλλυρούς, Βορειοαφρικανούς κλπ.), Σύρους και Αρμενίους. Φυσικά, οι σπουδαιότεροι και περισσότεροι για τους πρώτους αιώνες (ως τον ΣΤ') είναι Έλληνες. Γενικά οι Πατέρες διακρίνονται με βάση την διαφορετική εποχή πού έζησαν και έδρασαν, την τοπική εκκλησιαστική τους παράδοση (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Ρώμη κλπ.), την προβληματική την οποία αντιμετώπισαν, το φιλολογικό είδος, πού γράφοντας χρησιμοποιούσαν, την ιδιοσυγκρασία και τον προσωπικό τους χαρακτήρα, τον διαφορετικό βαθμό παιδείας και φωτισμού του αγίου Πνεύματος, και την ιδιότητα τους (λειτουργήματα) στους κόλπους της Εκκλησίας (Επίσκοποι, Πρεσβύτεροι, Διάκονοι, Μοναχοί, λαϊκοί).

Οι Πατέρες στην Εκκλησία και την Σύνοδο

Οι Πατέρες λειτουργούν στην Εκκλησία ως ενσάρκωτες και εκφραστές της ζωής και του φρονήματος της, αλλά και ως πρότυπα και ήρωες, οι όποιοι θυσιάζονται γι' αυτήν και με το έργο τους οικοδομούν τα μέλη της και λύνουν τα θεολογικά της προβλήματα. Ιδιαίτερη σημασία έχει η σχέση των Πατέρων με τις Συνόδους, μάλιστα τις Οικουμενικές, όπου διατυπώνεται οριστικά και κυρώνεται η διδασκαλία της Εκκλησίας. Οι περισσότερες Οικουμενικές Σύνοδοι εργάστηκαν χωρίς την παρουσία, ως μελών, Μεγάλων Πατέρων και Διδασκάλων. Αυτό όμως, δεν σημαίνει ότι κινήθηκε η θεολογική διεργασία των Οικουμενικών Συνόδων ερήμην της θεολογικής προσφοράς Πατέρων, όχι απλώς εκκλησιαστικών συγγραφέων αλλά Πατέρων και Διδασκάλων. Η θεολογία δηλ. πού κυρώθηκε σε μία

Οικουμενική Σύνοδο είναι έργο κάποιου λίγο προγενέστερου ή συγχρόνου της Πατέρα και Διδασκάλου, τον όποιο ακολούθησαν πολλοί εκκλησιαστικοί συγγραφείς και υιοθέτησαν οι Επίσκοποι-μέλη της Συνόδου.

Οι Πατέρες στην ιστορία του πνεύματος

Η θέση των Πατέρων στην καθόλου ιστορία του πνεύματος και την παγκόσμια γραμματεία δεν έχει ακόμη αποτιμηθεί και εκτιμηθεί όσο πρέπει. Εδώ υπογραμμίζουμε μόνο τα εξής: α) εκπροσωπούν και εκφράζουν για τον κόσμο γενικά την νέα πνευματική πραγματικότητα, η οποία εμφανίστηκε με την ενανθρώπιση του θείου Λόγου, μεταστοιχείωσε σε ικανό βαθμό την ανθρωπότητα και προσέφερε στον κόσμο νέο πνευματικό μέτρο, β) Στην ιστορία της παγκόσμιας φιλολογίας κατέχουν εξαιρετικά περίοπτη θέση και κρίνονται ως οι μεγαλύτεροι συγγραφείς της εποχής τους. γ) Οι Έλληνες ειδικά Πατέρες είναι οι μεγάλοι συντελεστές της διασώσεως του κλασσικού ελληνικού πολιτισμού και σ' ένα βαθμό συνεχιστές του μεγάλου αυτού πνευματικού θησαυρού, δ) Οι Έλληνες Πατέρες είναι οι πνευματικοί στυλοβάτες του υπερχιλιετούς βίου του Βυζαντίου, όπως οι Λατίνοι έγιναν οι τροφοδότες όλου του δυτικού κόσμου ως την Αναγέννηση.

Σπουδή και κατανόηση των Πατέρων

Για την σπουδή του προσώπου και του έργου των Πατέρων, ο ερευνητής

χρησιμοποιεί κάθε είδους σύγχρονη επιστημονική μέθοδο, από την φιλολογική κριτική μέχρι την παλαιογραφία, και από την ιστορία μέχρι την αναλυτική φιλοσοφία και τον αποδομισμό (Destructuralismus). Τούτο δεν αρκεί όμως. Η ορθή κατανόηση κι ερμηνεία, ιδιαίτερα του Πατέρα και Διδασκάλου, απαιτεί την είσοδο στο πνευματικό του κλίμα. Η είσοδος επιτυγχάνεται με την μεταστοιχείωση του μελετητή, με την έστω μερική μετοχή στις εμπειρίες πού εκφράζει ο Πατέρας, αλλιώς η γνώση θα μείνει εξωτερική, σχολαστική, χωρίς αυθεντική προσέγγιση του πνεύματος του Πατέρα και με συνεχείς παρανοήσεις.

Χρονικά όρια των Πατέρων

Με ιστορικοφιλολογικά και μάλιστα σχολαστικά κριτήρια, οι Δυτικοί αλλά και οι Ορθόδοξοι Πατρολόγοι ερευνητές περιόρισαν την περίοδο των Πατέρων της Εκκλησίας για τη Δύση στο 604 (Γρηγόριος ο Μέγας) ή στο 636 (Ισίδωρος Σεβίλλης) και για την Ανατολή στο 749 (Ιωάννης Δαμασκηνός). Η θεώρηση αυτή μαρτυρεί άγνοια των παραγόντων και αναδεικνύουν κάποιο μέλος της Εκκλησίας σε Πατέρα και Διδάσκαλο. Οι παράγοντες αυτοί είναι η παραδοσιακότητα, ο κατεξοχήν φωτισμός του αγίου Πνεύματος και η με αυτά αντιμετώπιση-λύση μεγάλης θεολογικής κρίσεως στην Εκκλησία. Όσο λοιπόν η Εκκλησία θ' αντιμετωπίζει βαθιές θεολογικές κρίσεις, πού θ' αφορούν την αλήθεια και αρά τη σωτηρία των πιστών, το άγιο Πνεύμα θα φωτίζει, με διαφορετικές εκάστοτε συνθήκες, κάποιο ή κάποια μέλη της Εκκλησίας, για να εξηγούν, να διασαφηνίζουν, την παρεξηγημένη από κάποιους όψη της αλήθειας. Επομένως δεν μπορούμε να θέσουμε όριο στην εμφάνιση και δράση των Πατέρων, οι όποιοι πράγματι εμφανίστηκαν και μετά τις παραπάνω χρονικές περιόδους, όπως π.χ. στο πρόσωπο του Συμεών του Νέου Θεολόγου (ΙΑ' αϊ.) ή του Γρηγορίου Παλαμά (ΙΔ' αι.).

Η σύγχρονη έρευνα, η σχετική με τα πρόσωπα και τα κείμενα των Πατέρων γενικά της Εκκλησίας, είναι τεράστια, ένεκα της σημασίας και του ρόλου πού οι συγγραφείς αυτοί διαδραμάτισαν στην πορεία του δυτικού γενικά πολιτισμού και μάλιστα ένεκα του γεγονότος ότι τα ενδιαφέροντα τους καλύπτουν όλους τους τομείς της ζωής και του προβληματισμού του πνευματικού ανθρώπου. Όχι μόνο έδρες για τους Πατέρες υπάρχουν στις απανταχού θεολογικές Σχολές, αλλά και ειδικά επιστημονικά-ερευνητικά κέντρα λειτουργούν για την μελέτη των Πατέρων.

Οι Πατέρες και εμείς

Ο πρώτιστος λόγος πού κάνει αναγκαία την προσέγγιση και σπουδή των Πατέρων δεν είναι βέβαια να μάθουμε τί ήσαν και τί δίδασκαν, αλλά να γευθούμε το πνευματικό τους κλίμα.

Να ψάσουμε τα ίχνη του Αγίου Πνεύματος στα ιερά τους πρόσωπα.

Να θέσουμε του το δάκτυλο εις την αγωνία τους για την αλήθεια.

Να ακούσουμε τους κτύπους της καρδιάς τους, όταν εισέρχονται περαιτέρω («πλέον και πλείον») στην αλήθεια.

Να ζήσουμε κάτι από τις θείες εμπειρίες, τις θεωρίες του, τη χαρμολύπες, τις απογοητεύσεις, τις εξάρσεις, τις αρπαγές από την εγκοσμιότητα, τις αρπαγές σε τρίτους ουρανούς.

Να παρακολουθήσουμε την απόλυτη πιστότητά τους την παράδοση.

Να μάθουμε πόση βαθειά εμπιστοσύνη είχαν στο Άγιο Πνεύμα.

Να εκπλαγούμε από το θάρρος τους για δημιουργία νέων όρων στη θεολογία.

Να διδαχθούμε την απαραίτητη και τολμηρή τακτική της αυξήσεως και διευρύνσεως της διδασκαλίας, της θεολογίας, της Παραδόσεώς μας.

Να γνωρίσουμε τη γενναιοψυχία τους.

Να γνωρίσουμε την ευγένειά τους και την αισθαντικότητά τους.

Και κάτι πολύ σπουδαίο:

Να μάθουμε πως μεθόδευαν την πρόσληψη και μεταστοιχείωση του κόσμου, της

γλώσσας του δηλαδή και της σκέψεώς του. Ψάχνοντας την προσωπική (αλλά στους κόλπους της Εκκλησίας) πορεία των αγίων Πατέρων, λαμβάνουμε πείρα της κατ'εξοχήν παρουσίας και δράσεως του άγ. Πνεύματος στον κόσμο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ (σε σειρά) ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

-Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων (της Αποστολικής Διακονίας), Αθήνα 1955 εξ.

-Άπαντα των Αγίων Πατέρων (κείμενο - μετάφραση), Αθήνα 1971 εξ.

-Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας (και μετάφραση), Θεσσαλονίκη 1972 εξ.

-Ελληνική Πατρολογία (.1. P. MIONE), έκδ. Κέντρον Πατερικών Εκδόσεων Αθήναι 1987 εξ.

-SOURCES CHRETIENNES, Παρίσι 1941 εξ.